

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	Türk xalqları və dövlətləri tarixi, HİST 304 , 6 AKTS
	Department	Tarix və Arxeologiya Departamenti
	Program (bakalavr, magistr)	Bakalavr
	Tədris semestri	2026/2027-ci tədris ilinin Payız semestri
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Dr. Nurlan Nəsirov
	E-mail:	nurlan.nasirov@khazar.org
	Telefon:	
	Mühazirə otağı/Cədvəl	402A, 11-20, 14-10
	Məsləhət saatları	Müəllimin təyin etdiyi vaxtda
	Prerekvizitlər	Yoxdur
Tədris dili	Azərbaycan dili	
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Məcburi	
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	Əsas ədəbiyyat 1. Telman Nüsrətoğlu, Əkbər Nəcəf. Türk dövlətləri və mədəniyyətləri tarixi. Bakı: Çapar, 2025, s. 2. A. Zeki Velidi Togan. Umumi Türk Tarihine Giriş. En eski devirlerden 16. asra kadar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, 2019, 1-552 s. 3. Jean-Paul Roux. Türklerin tarihi: Pasifik`ten Akdeniz`e 2000 yıl. Türkçesi Aykut Kazancıgil, Lale Arslan Özcan. İstanbul: Dergah yayınları, 2020, 543 s. 4. Joseph de Guignes. Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sâir Batı Tatarlarının Tarih-i Umûmîsi. Cilt 1. Mütercimi: Hüseyin Cahit. Hazr. Erol Kılınç. İstanbul, Ötüken neşriyat, 2019, 719 s. 5. Joseph de Guignes. Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sâir Batı Tatarlarının Tarih-i Umûmîsi. Cilt 2. Mütercimi: Hüseyin Cahit. Hazr. Erol Kılınç. İstanbul, Ötüken neşriyat, 2019, 760 s. 6. Joseph de Guignes. Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sâir Batı Tatarlarının Tarih-i Umûmîsi. Cilt 3. Mütercimi: Hüseyin Cahit. Hazr. Erol Kılınç. İstanbul, Ötüken neşriyat, 2019, 768 s. 7. Peter B. Golden. Türk halkları tarihine giriş. Çeviren Osman Karatay. İstanbul: Ötüken neşriyat, 2021, 494 s. Əlavə ədəbiyyat 8. Abraham Constantin Mouradzea D`Ohsson. Moğolların tarihi. Fransızca`dan Osmanlı Türkçesinde çeviren M. Rahmi Balaban. İstanbul: Ekin yayınevi, 2020, 274 s. 9. Ahmet Taşağıl. Göktürkler I-II-III. Ankara, Türk Tarih Kurumu yayınları, 018, 473s. 10. Akdes Nimet Kurat. Türk kavimleri ve devletleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 2019, 511 s. 11. Bahaeddin Ögel. Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I-II Ciltler. Cilt 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 2019, 455 s. 12. Bahaeddin Ögel. Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I-II Ciltler. Cilt 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 2019, 465 s. 13. Bahaeddin Ögel. Türklerde devlet anlayışı. İstanbul: Ötüken, 2019, 368 s. 14. Dokuz Oğuzlar ve Oğuzlar üzerine araştırmalar. Editör Teyfik Orçun Özgün. İstanbul: Gece Akademi, 2019, 165 s. 15. Douglas Morton Dunlop. Hazar Yahudi tarihi. İngilizceden çeviren Zahide Ay.	

	İstanbul: Selenge yayınları, 2016, 304 s. 16. Ekber N. Necef. Karahanlılar. İstanbul: Selenge yayınları, 2005, 422 s. 17. Faruk Sümer. Oğuzlar. Tarihleri, boy teşkilatları, destanları. İstanbul: Türk dünyası araştırmaları Vakfı, 2016, 506 s. 18. Faruk Sümer. Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü. Ankara, Türk Tarih Kurumu yayınları, 2021, 265 s. 19. İsmail Hakkı Uzunçarşılı. Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu devletleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 2019, 297 s. 20. Joseph von Hammer. Osmanlı İmparatorluğu tarihi. I cilt. Çeviren A. Basat Kocaoğlu. İstanbul: İlgi Kültür-Sanat yayıncılık, 2022, 614 s. 21. Kızılbaşlar tarihi. Tarih-i Kızılbaşan. Tercüme ve notlar Tufan Gündüz. İstanbul: Yeditepe yayınevi, 2016, 134 s. 22. Mihail Artamonov. Hazar tarihi: Türkler, Yahudiler, Ruslar. L. N. Gumilev'in tashih ve notları ile. Çev. Ahsen Batur. İstanbul: Selenge yayınları, 2019, 670 s. 23. Mihail Artamonov. Kimmerler ve İskitler Başlangıcından M.Ö. IV. Yüzyıla Kadar. Çevirmen Muhammet Şen. İstanbul: Selenge yayınları, 2020, 192 s. 24. Mualla Uydu Yücel. İlk Rus Yıllıklarında Türkler. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2021, 512 s. 25. Osman Turan. Selçuklular tarihi ve Türk-İslam medeniyeti. İstanbul: Ötüken, 2020, 540 s. 26. Rene Grousset. Stepler İmparatorluğu: Attilâ Cengiz Han, Timur. Tercüme Halil İnalçık. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020, 593 s. 27. Vasili Barthold. Moğol İstilâsı Devrinde Türkistan. Çev. Seniha Sami Moralı, Haz. Gülnar Kara. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 2020, 632 s. 28. Vasili Barthold. Moğol İstilasına Kadar Türkistan. Haz. Hakkı Dursun Yıldız. Ankara. Kronik kitap, 2017, 604 s. 29. Zabil Bayramlı, Bayram Quliyev. Azərbaycan tarixinin farsdilli qaynaqları. I cild, Bakı, "Füyuzat", 2023, 272 s. 30. Ziya Bünyadov. Harezmşahlığı ve Enuştekinler Devleti. İstanbul: Der yayınları, 2004, 230 s. 230 s. 31. Ziya Gökalp. Kültür ve medeniyet, Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak. Yayına hazırlayan Eyüp Tosun. İstanbul: Gençlik yayınları, 2010, 186 s. http://lib.az/book/28/show https://www.preslib.az/# https://www.millikitabxana.az/ http://tarixinstitutu.az/books https://history.az/Kitabxana/Kitablar/ https://turuz.com/
Kursun təsviri və məqsədləri	Bu fənn qədim dövrlərdən XIX əsrin ikinci yarısına qədər türk xalqlarının siyasi, sosial və mədəni inkişafını öyrənir. Türk xalqlarının mənşəyi və ilkin yurdları, erkən türk etnoslarının formalaşması, İskitlər, Hunlar, Göytürklər, Uyğurlar kimi qədim türk dövlətləri, Xəzərlər və digər Orta əsrlər türk birlikləri, onların Avrasiya siyasi və mədəni həyatındakı rolu fənnin müzakirə obyektidir. Qaraxanlılar, Qəznəvilər, Səlcuqlular, Teymurlular, Babürlər, Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətləri, Osmanlı imperiyası və onun yüksəlişi, XIX əsrdə türk xalqlarının rus imperiyası tərkibindəki vəziyyəti, milli azadlıq hərəkatları, yeni ictimai ideyalar və digər türk xalqlarının milli-azadlıq mübarizələri fənnin əsas mövzularını təşkil edir. Bununla birlikdə müasir dövrdə türk dünyasının mədəni və siyasi proseslərini öyrədir. Bu fənn tələbələrə türk xalqlarının tarixi inkişafını ümumi Avrasiya kontekstində dərk etməyi, onların qarşılıqlı əlaqələrini və dünya tarixində rolunu qiymətləndirməyi

	öyrədir. Fənnin tədrisində əsas məqsədlər: • Türk xalqlarının qədim və orta əsrlər tarixinin və müasir dövrünün əsas mərhələləri haqqında sistemli bilik formalaşdırmaq. • Türk xalqlarının etnogenezi, məskunlaşma və köç proseslərinin əsas xüsusiyyətlərini izah etmək. • Erkən türk dövlətləri və siyasi birliklərinin yaranması, inkişafı və tarixi rolunu təhlil etmək. • Türk xalqlarının Avrasiya məkanında baş verən siyasi, iqtisadi və mədəni proseslərdəki rolunu müəyyənləşdirmək. • Türk xalqlarının tarixi ilə bağlı əsas yazılı və arxeoloji mənbələri tanıtmək və onlardan istifadə bacarığını inkişaf etdirmək. • Tarixi hadisə və proseslərin xronoloji, müqayisəli və səbəb-nəticə əlaqələri əsasında qiymətləndirilməsi bacarığını formalaşdırmaq.		
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Fənnin ümumi tədrisi prosesində tələbələrə: - Türk xalqları tarixi və onun dövrlərinə dair əsas anlayışları izah edir; - Türk xalqları tarixinin müxtəlif dövrlərinə dair nəzəriyyələrin hər birini ayrılıqda və kompleks şəkildə izah edir; - Türklərin zəngin dövlətçilik tarixinin əsaslarını şərh edir; - Türk xalqları tarixi özüllərinin çağdaş siyasi proseslərə təsirləri izah edir; - Türk xalqları tarixinin çeşidli dövrləri arasındakı oxşar və fərqli xüsusiyyətləri şərh edir; - Türk xalqları tarixinə dair qaynaqlardan götürülmüş bir çox nümunələri daxil edilməsi tələb edir; - Türk xalqları tarixinin bir sıra dövrlərinə yeni yanaşmaların labüdlüyünü təmin edir; - Türk xalqları tarixinə dair konsepsiyaların ümumiləşdirilmiş nəticələrini tətbiq edir; - Türk xalqları tarixinə dair əldə edilmiş elmi biliklərin tətbiqinin üsullarını göstərir; - Türk xalqları mədəniyyətinin əski və çağdaş dövrləri arasındakı əlaqələri və onların təsirlərini izah edir; - Türk coğrafiyasında siyasi və sosial-iqtisadi proseslərin mədəni proseslərə təsirini şərh edir; - Tarixi proseslərin ayrılıqda və əlaqəli şəkildə təhlilini və onlara münasibəti tələb edir; Qazanılmış təcrübə - Tarixi hadisələrin analizi - Tarixi hadisələrə tənqidi və obyektiv yanaşma - Ümumi Türk tarixi, onun qaynaqları və tarixçiliyi, siyasi tarixinin çeşidli mərhələləri və mədəniyyət tarixinin əsas xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi		
Tədris metodları	Mühazirə	X	
	Qrup müzakirəsi	X	
	Praktiki tapşırıqlar	X	
	Praktiki məsələnin təhlili	X	
	Digər	X	
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%), bal

	Aralıq imtahanı	Noyabr	30 bal
	Təqdimat	Final imtahanı öncəsi	10 bal
	Yoxlama yazı işi (quiz)	Aralıq imtahanı öncəsi	10 bal
	Aktivlik	Final imtahanı öncəsi	10 bal
	Final imtahanı	Yanvar	40 bal
	Yekun		100 bal
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Davamiyyət Tələbələrin bütün dərslərdə iştirakı vacibdir. Tələbələr müəyyən səbəblərdən dərslərin buraxılması (xəstəlik, ailə vəziyyəti və s.) haqqında məlumatı fakültə dekanlığına təqdim etməlidirlər. 25%-dən artıq dərslər buraxan tələbələr imtahana buraxılmır. Dərsə gecikmə Dərsə 10 dəqiqədən artıq gecikən tələbəyə qayıb yazılır. Buna baxmayaraq, tələbə dərslərdə iştirak edə bilər. Təqdimat Təqdimat həm yazılı, həm də şifahi təqdimat olmaqla tələb olunur (mövzular əlavə olunur). Təqdimatlar fərdi müəllimin təyin etdiyi gündə (silabusda əks olunacaq və ilk iki dərslə tələbələrə elan ediləcək) keçirilir və həmin gün təqdimatçı üçün son tarixdir 1. Prezentasiya əlyazma formasında yazılmalı 2. Mütləq əyani vəsait kimi slayd şou göstərməlidir 3. İş yazılarkən mənbələrə istinad edilməlidir. İstinad qaydaları müəllim tərəfindən təqdim olunacaqdır. 4. Sonda istifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı əlavə edilməlidir. Qeyd: Plagiat halları qəti qadağandır! Tələbələr təqdimatı yerinə yetirərkən plagiarizmə yol verməməli, əldə etdikləri məlumatların mənbələrinə istinad etməli və istinadları göstərməlidir. Tələbələrin qiymətləndirmə üçün müəllimə təqdim etdiyi təqdimatda 25% və daha artıq Plagiarizm halları (müvafiq istinadların mənbəyinin göstərilməsi halları istisna olmaqla) aşkarlandığı zaman iş sıfırlanır. Təqdimat zamanı müxtəlif <i>sunı intellekt proqramlarından</i> istifadəyə universitetin müəyyən etdiyi <i>Generativ Suni İntellekt qaydaları</i> çərçivəsində tələbələr üçün müəyyən edilmiş qaydalar əsasında aşağıdakı hallarda qismən icazə verilir: • <i>Toplanmış məlumat və materialların strukturlaşdırılması, mövzuların məntiqi ardıcılıqla təşkili, alt bölmələrin müəyyənləşdirilməsi</i> • <i>Mətnin redaktəsi, grammatik səhvlərin düzəldilməsi, cümlə quruluşunun təkmilləşdirilməsi</i> • <i>Tədqiqat suallarının müəyyənləşdirilməsi, işin ümumi strukturunun planlaşdırılması.</i> • <i>Tarixi hadisələri vizual şəkildə təqdim etmək üçün dioqram, sxem, animasiya və ya təsvirləri hazırlanması (Tarixi xəritələr istisna olmaqla)</i> • <i>Görülən işlərin süni intellektlə hazırlanması (hansı proqramla) mütləq qeyd edilməlidir.</i> Yoxlama işi Kurs boyu dörd yoxlama yazı keçirilməsi nəzərdə tutulur. Final imtahan qabağı bir		

		yoxlama işi 10 bal ilə qiymətləndirilir. Müəllimə və dekanlığa qabaqcadan məlumat verilən səbəblərdən yoxlama işində iştirak etməyən tələbə yoxlama işini növbəti həftədə yazı bilər. Aktivlik: Hər dərstdə əvvəlki mövzular üzrə diskussiyalarda aktiv iştirak edən, müəllim tərəfindən təqdim olunan mövzulara üzrə verilən suallara ətraflı şəkildə cavab verən tələbələr 10 ballıq aktivlik balı ilə qiymətləndiriləcəkdir. İmtahanlar Aralıq və yekun imtahan mövzuları tələbələrə imtahandan öncə verilir. Aralıq imtahanının sualları yekun imtahanında təkrarlanmırlar. İmtahan qaydaları Aralıq və yekun imtahanları işində tələbə tərəfindən və bir-birindən köçürmə halları qadağandır. Bu qaydaya riayət etməyən tələbələrin imtahan işi ləğv olunur və tələbənin qiyməti sıfırlanır. Fənni bitirmək qaydası Universitetin qaydalarına müvafiq olaraq kursu bitirmək üçün ümumi müvəffəqiyyət faizi 60% və yuxarı hesab edilir. Kəsiri olan tələbə bu fənni növbəti semestr və ya növbəti il təkrarən götürə bilər. Tələbələrin davranış qaydaları Dərs zamanı dərs prosesini və etik qaydaları pozmaq qadağandır. Həmçinin tələbələr arasında icazəsiz müzakirələr və mobil telefonlardan istifadə qadağandır.	
Cədvəl (dəyişdirilə bilər)			
Həftə	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslik / Tapşırıqlar
1		Mövzu № 1. Türk xalqları tarixinin qaynaqları, tarixşünaslığı və əsas problemləri. Türk tarixin öyrənilməsində əsas üsullar. Ümumi Türk Tarixinin əsas sözlü, yazılı və arxeoloji mənbələri. Orxon və uyğur yazıları. yazıları. Oğuznamələr və dastanlar. İslam əsaslı Türk qaynaqları. Ümumtürk tarixinin xronologiyası və qonşu tarixlərlə qarşılıqlı əlaqəsi. Ümumtürk tarixi üzərinə yerli və xarici çalışmaları. Türk tarixinə dair nəzəriyyələr. Altay nəzəriyyəsi, Aralıq dənizi nəzəriyyəsi. Türklərin soyu. Türklərdə köç problemi.	1 1, s. 0; 2, s. 3-14; 3, s. 24-47;
2		Mövzu № 2. Türk tarixi, coğrafiyası və tarix nəzəriyyələri. Türk kimliyinin əsas xüsusiyyətləri Türk adı və coğrafiyası. Qonşu dillərdəki mətnlərdə ilkin türkcə sözcüklər. Türk dünyası coğrafiyası və orada tarix öncəsinə dair izlər. Aralıq dənizi və Qara dəniz hövzəsi, Dəşti-Qıpçaq, Türküstan coğrafiyaları. Qafqaz və türklər. Türk soyunun tarix səhnəsinə çıxışı ilə bağlı mülahizələr. Türklərin yayılması problemi. Türklərdə kosmik dünya anlayışı. Türklərdə köç mədəniyyəti. At,atlı, Türklərdə atın önəmi. Türk dastanları – onların yaşamınınaynası kimi. Türklərdə soy və kün (xalq) anlayışları. Tək tanrı tək imperator fəlsəfəsi və ya Türk Cahan hakimiyyəti məfkurəsi. Əski Türk dövlət gələnləri.	1, s. 0; 2, s. 15-33; 7, s. 19-33; 1, s. 0; 2, s. 15-33; 13; 31;
3		Mövzu № 3. Tarixə çıxış: Kimmerlər, İskitlər	1, s. 0; 2, s. 37-49;

		Türklərin ilkin birlikləri və dövlətləri. İlk Türk birliyi - Kimmerlər, onların tarix səhnəsinə çıxışı. İskitlər və Kimmerlər arasında tarixi-coğrafi bağlar. Kimmer – İskit hökmdarları: Teuşpa, Tuqdame, Sandakurru. Boy-el sistemi. Tabğaclar, Tuin xan dövrü, Lin xan və ölkədə bölünmələrin baş verməsi. Tsefen xanın hakimiyyəti dönməində hunlarla münasibətlər. .	
4		Mövzu № 4. Böyük Hunlar, Hun dövlətləri Hunlar və onların dövlətçilikdə dönüşümləri. Hun kimliyi. Böyük hunlar Teoman xan, Huduerşi xan, Panu və Huçuquan dövrü siyasi-sosial proseslər. Hun dövlət nizamı. El, Yabqu, Xatun, Kəngəş, Din, Dil və ədəbiyyat Hun dövlətləri. Kaylar (siyenbilər). Yüçilər və quşanlar. Hindistanda Türk hakimiyyəti – Quşan imperatorluğu, Kujula Kadphises dövründə ərazilərin genişləndirilməsi. Qızıl hunlar, kidara hunları. Qarahunlar. Qafqaz hunları. Eftalitlər. Abarlar (jujuan). Avarlar. Xorasandan Dağıstana köç, Apar-şurlar. Kağan olaraq xatırlanan hökmdar. Xəzər və Gürcüstanla münasibətlər. Avarlarda etnik və toponimik problemlər. Sabirlər. Sullar və bayandurlar. Avropa Hun imperatorluğu, Balamın xan dövründə ölkənin möhkəmlənməsi. Ulduz xan və Rua xan dövrləri Hun – Bizans əlaqələri. Atilla və onun Avropadakı fəthləri. Birinci və ikinci Balkan səfərləri. Ağ Hunlar, I Xinqila və Qırmızı Hunlarla münasibətlər, Toraman və Hindistan yürüşləri. Mihraqula və Türklərdə buddizmin yüksəlişi.	1, s. 0; 3, s. 48-65; 4, s. 113-291; 7, s. 55-81; 11; 1, s. 0; 3, s. 66-78; 4, s. 291-459; 7, s. 82-99; 12; 1, s. 0; 29, s. 45-64; 7, s. 100-125;
5		Mövzu № 5. Türk Xaqanlıqları: Göytürklər, Uyğurlar, Qırğızlar Birinci Göytürk xaqanlığı. Göytürklər. Birinci Göytürk imperatorluğu, Bumin xaqan və Qərbi Topa dövləti ilə münasibətlər. Qara İssıq xaqanın hakimiyyəti. Muğan xaqanın hakimiyyəti və juanjuanlarla münasibətlər. İşbara xaqanın hakimiyyəti. Şərqi Türk xaqanlığı (582 – 630). Şərqi Göytürk xaqanlığı, İşbara xaqanın hakimiyyəti, Bağa xaqanın hakimiyyəti, Yami xaqanın hakimiyyəti, Qərbi-Türk xaqanlığı (582 – 631). İkinci Göytürk xaqanlığı. İkinci Göytürk xaqanlığı. İltəriş xaqanın hakimiyyəti, Bilgə xaqanın hakimiyyəti. Türk eli və xalqı. Türk dili, ədəbiyyatı və kitabələri. Türk şəhərləri. İpək yolu və türklərin bu yolda önəmi Şimali Qafqazda bulaqlar, İbn Fədlan bulqarlar haqında. Böyük Bulqar xaqanlığı. Kubrat xan. Bulqarların zəifləməsi və parçalanması. Kotraq xanın başçılığı ilə Volqa sahillərinə köç. Böyük Türk imperiyalarının parçalanması və bu ərazilərin kiçik	1, s. 0; 2, 79-81; 4, s. 593-668; 7, s. 167-199; 14; 17; 24;

		Türk hakimliklərinə çevrilməsi. Türgişlər və onların Türk tarixində önəmi. Basmıllar. Qarluqlar Türk qollarından biri kimi. Qırğızlar. Tiginlər. Kiməklər və bu xaqanlıqlar haqqında ilkin qaynaqlarda məlumatlar. Oğurlar. Töləslər. Uyğurlar. Uyğurların erkən dini. Uyğur yazıları. Uyğur hüquq bəlgələri. Altun Yaruk. Oğuzlar. Oğuz Yabqu dövləti. Göytürk – Oğuz münasibətləri, Oğuzların Qafqaza və Anadoluya axınları. Oğuz boyları. Üç oqlar, Boz oqlar.	
6		Mövzu № 6. Xəzər Coğrafiyası Türk dövlətləri Xəzərlərin dövlət qurması. Xəzərlərdə etnik və din problemi. Xəzər – Sasani münasibətləri. Xəzərlərdə ikihakimiyyətlik. Xəzər Xaqanlığı, Çorpan Tərhan zamanı və Bizans ilə müttəfiqlik. Ərəb-Xəzər münasibətləri. Xəzərlərin ruslarla münasibəti. Xəzər və digər Türk boyları arasında əlaqələr. Kuman-qıpçaq tayfa ittifaqı. Qıpçaqların yayılması. Şimali Qafqaz və Bizans torpaqlarında qıpçaqlar. Qıpçaq – rus əlaqələri. İdil bulqarları. Şimali Makedoniya bulqarları. Dunay bulqarları. Peçeneq-rus əlaqələri. Peçeneqlərin Avropaya axınları, Bizans ilə münasibətlər. Ədirnə səfəri. Meriç döyüşü. Qıpçaq – peçeneq qarşıdurması.	1, s. 0; 2, s. 82-83; 3, s. 100-108; 7, s. 243-292; 15; 22;
		Yoxlama işi (Quiz) 1 Əsasən 1-6-cı mövzular əsasında tərtib olunacaqdır	
7		Mövzu № 7. Erkən Türk - İslam dünyası Türklərin İslamı qəbul etməsi. Əməvi və Abbasi xilafəti dövründə Türk – Ərəb münasibətləri. Türklərin ərəb hərbi sistemində iştirakı. İlk müsəlman Türk dövlətləri. Tolunoğulları, Türgişlər, Qaraxanlılar, Satıq Buğra xan və İslamın yayılmasının genişlənməsi. Bazir Arslan xan və ikili hakimiyyətin yaradılması. Qaraxanlıların qonşuları ilə münasibəti. Qəznəvilər, Aql Təkin və dövlətin qurulması. Bilgə Təkin zamanı və Samanilərlə münasibətlər. Sultan Mahmud dövrü, Samanilər və Qaraxanlılarla münasibətlər. Oğuzlar, İrandakı Ziyarilər və Büveyhilər ilə münasibətlər. Abbasilərlə münasibətlər. Qəznəvilərin Hindistan yürüşü. Sistanın, Xarəzmin, Gurun və Gərcistanın fəthi. Sultan I Məsud dövrü. Dəndənəkan döyüşü. Tulunilər, İhşidilər, Sacilər, Simcurilər. Türkman adlandırılan müsəlman oğuzlar	1, s. 0; 2, s. 219-228, 83-84; 3, s. 143-194; 5, s. 9-62; 7, s. 200-
8		Mövzu № 8. Böyük Səlcuqlu imperiyası Böyük Səlcuqlu imperatorluğu, Böyük Səlcuqlu İmperiyasının meydana çıxması. Toğrul bəy, Alp Arslan, Anadoluya Səlcuqluların daxil olması Malazgird savaşı. Səlcuqluların güclənməsi. I Məlikşah, I Mahmud, Börkiyaruq, II Məlikşah, Məhəmməd Təpər, II Mahmud, Əhməd Səncər. Səlcuqlu	1, s. 0; 2, 251-279; 3, 195-199; 5, s. 63-140; 25;

		müəssisə, üluş və atabəyik sistemi. Səlcuqlularda dövlət sistemi və idarəetmə formaları. Səlcuqlularda sosial-iqtisadi həyat və mədəniyyət.	
	Aralıq İmtahanı		
9		Mövzu № 9. Səlcuqlu imperiyasının zəifləmə və parçalanma dövrü: Anadolu, İraq, Kirman və Suriya Səlcuqluları. Atabəyliklər. <i>Anadolu Səlcuqluları.</i> Anadolu Səlcuqluları. Süleyman şah, Əbülqasım, I Qılinc Arslan, Məlikşah (Şahinşah), I Rükəddin Məsud, II Qılinc Arslan, I Qiyasəddin Keyxosrov, II Süleyman Şah (Rükəddin), III Qılinc Arslan, I Qiyasəddin Keyxosrov (ikinci dəfə), I İzzəddin Keykavus, I Əlaəddin Keyqubad, II Qiyasəddin Keyxosrov, II İzzəddin Keykavus, IV Qılinc Arslan (Rükəddin), II Əlaəddin Keyqubad, II İzzəddin Keykavus (ikinci dəfə), IV Qılinc Arslan (Rükəddin) (ikinci dəfə), III Qiyasəddin Keyxosrov, II Qiyasəddin Məsud, III Əlaəddin Keyqubad, II Qiyasəddin Məsud (ikinci dəfə), III Əlaəddin Keyqubad (ikinci dəfə), II Qiyasəddin Məsud (üçüncü dəfə), III Əlaəddin Keyqubad (üçüncü dəfə), II Qiyasəddin Məsud (dördüncü dəfə), III Əlaəddin Keyqubad (dördüncü dəfə), V Qılinc Arslan. İraq Səlcuqluları Kirman Səlcuqlular, SuriyaSəlcuqluları, Azərbaycan Atabəyləri-Eldənizlər. Atabəy Şəmsəddin Eldəniz, Məhəmməd Cahan Pəhləvan. Qızıl Arslan, Əbu Bəkr, Atabəy Özbək. Atabəylər- Ərəb Xilafəti münasibətləri. Mosul Atabəyləri-Zəngilər. I İmadəddin Zəngi I Seyfəddin Qazi Qütbəddin Məvdud II Seyfəddin Qazi I İzzəddin Məsud I Nurəddin Arslan Şah II İzzəddin Məsud II Nurəddin Arslan Şah (Nəsrəddin Mahmud.	1, s. 0; 2, s. 287-306; 3, s. 200-210; 5, s. 143-214; 1, s. 0; 5, s. 5, s. 215-270;
10		Mövzu № 10. Əyyübilər, Məmlüklər, Hindistan Türk dövlətləri. Misirdə Türk hakimiyyəti - Əyyübilər. Nurəddin Mahmud Zəngi və dövlətin gücləndirilməsi. Səlahəddin Əyyubi, səlib yürüşləri və onun bu xüsusda rolu. Məmlüklü dövlətinin yaranması. Bəhri Məmlüklüləri. Şəcərəddür Xatun zamanı. Sultan İzzəddin Aybək, Əyyübilərlə münasibətlər. Nurəddin Əli, moğol hücumları. Elxanlı – Məmlük münasibətləri. Sultan I Baybars və yeni bir dövrün başlanması. Əl-Məlikül-əşrəf Xəlil və səlibçi varlığına son qoyulması. Əl-Məlikül-nasir Məhəmməd zamanı və Məmlüklərin zəifləməsi Hindistanda yeni bir Türk hakimiyyəti - Babürlər. Zahirəddin Məhəmməd Babur və dövlətin qurulması.	1, s. 0; 3, s. 214-219; 6, s. 293-416; , s. 357-359;

		Hümayün şah. Əkbər şah və II Pəncab zəfəri. Cahangir şah, Babür – Səfəvi münasibətləri.	
11		Mövzu № 11. Xarəzmşahlar imperiyası. Türk-Moğol tarixi və ulusları. Xarəzmşahlar dövləti. Anuş Təkin, Qütbəddin Məhəmməd və Atsız Xarəzmşah dövrü. Sultan Ələddin Təkəş dövrü, dövlətin güclənməsi. Xarəzmşah Əlaəddin Məhəmməd Xarəzmşah – Səlcuqlu, Xarəzmşah – Moğol münasibətləri. Otrar hadisəsi. Cəlaləddin Məhəmməd Xarəzmşah. İran və Azərbaycan yürüşü. Hindistan yürüşü. Xarəzmşah – Ərəb Xilafəti, Xarəzmşah – Anadolu Səlcuqlu dövləti münasibətləri. Moğol – Türk dövlətlərinin yaranmasının zərurəti. Elxanlı ulusu. Hülakü xan və Qızıl orda- Elxanlı münasibətləri. Abaqa xan, Qızıl orda ilə yeni savaqlar. Elxanlılarda hakimiyyət qovğası Arqun, Geyxatu və Baydu. Qazan xan və ölkənin güclənməsi. Qazan xanın islahatları. Suriya səfərləri. Sultan Olcaytu Məhəmməd. Əbu Səid dövrü və ulusun zəifləməsi. Çobanilər. Çağataylar. Qara Hülakü dövrü. Yesü-Məngü dövrü. Erkən dönmədə Böyük Moğol dövləti ilə Çağatayların münasibəti. Baraq xan və ölkədə keçici sabitliyin yaranması. Buka Timur xan, Tuva xan zamanı. Tarmaşirin və əmir Qazan xan.	1, s. 0; 2, s. 309-344, 495-510; 3, s. 245-275; 5, s. 411-533; 7, s. 293-318; 8; 1, s. 0; 3, s. 210-214; 5, s. 371-408; 30;
12		Mövzu № 12. Teymurlu və Qızıl Orda ulus dövlətləri Teymurlu imperiyası, Əmir Teymur, onun Türküstan və Anadolu səfəri. Əmir Teymurun Dəşt-i Qıpçaq üzərinə yürüşü. Əmir Teymurun Hindistan yürüşü. Sultan Şahruxun hakimiyyəti, Teymurlu – Qaraqoyunlu münasibətləri. Sultan Uluqbəyin hakimiyyəti. Əbu Səid və Hüseyn Bayqaranın hakimiyyətləri. Teymurlu – Avropa əlaqələri. Cuci ulusu. Batı xan və Qızıl Ordanın güclənməsi. Bərkə xan. Rusların Qızıl Orda tərkibinə qatılması. Novqorod üsyanları. Mengü-Temur xan. İkili hakimiyyət dönməsi 1281-1299. Toxtamış xan dövrü Qızıl Orda Teymurlu ilişkələri. Teymurlu fəthlərinin rus-Qızıl Orda . münasibətlərinə etkisi..	1, s. 0; 3, s. 276-304; 6, s. 197-291; 7, s. 319-328
13		Mövzu № 13. Osmanlı dövlətinin quruluşu, yüksəlişi və tənəzzül dövrü. - Osmanlı bəyliyiinin yaranmasını şərtləndirən siyasi və tarixi amillər - Orxan Qazi dövründə dövlətin inzibati və hərbi əsaslarının möhkəmləndirilməsi - Osmanlıların Balkanlara keçidi və Avropada siyasi mövqeyinin güclənməsi	1, s. 0; 2, s. 475-494; 3, s. 305-320; 7, s. 365-374; 20;

		- II Murad və Fateh Sultan Mehmed dövründə Osmanlı hakimiyyətinin möhkəmlənməsi - İstanbulun fəthi və Osmanlı dövlətinin imperiyaya çevrilməsi - II Bəyazid və Yavuz Sultan Səlim dövründə Osmanlı dövlətinin genişlənməsi - Qanuni Sultan Süleyman dövründə Osmanlı dövlətinin zirvəsi - XVI əsrin ikinci yarısında Osmanlı imperiyasının siyasi və hərbi vəziyyəti - Səfəvi və Əfşarların Türk dünyasındakı yeri və Osmanlılarla münasibətləri - XVII əsrdə Osmanlı dövlətində siyasi və sosial dəyişikliklər - XVIII əsrdə Osmanlı dövlətində dəyişikliklər və islahat axtarışları - Lələ dövrü və Osmanlı dövlətində Avropanın təsirinin artması - Tənzimat dövrü və Osmanlı dövlətinin modernləşdirilməsi - İslahat Fərmanı və Osmanlı dövlətində hüquqi-siyasi dəyişikliklər - I Məşrutə və Osmanlı konstitusiyasının elan edilməsi - II Əbdülhəmid dövründə Osmanlı dövlətinin siyasi və ictimai vəziyyəti	
14		Mövzu № 14. Türküstanda Xanlıqlar və Çar Rusiyası tərəfindən işğal - XVIII-XIX əsrlərdə Türküstanın siyasi vəziyyəti və xanlıqların formalaşması. - Buxara Əmirliyi və onun siyasi quruluşu. - Xivə xanlığı və siyasi inkişafı. - Kokand xanlığının yaranması və ərazi genişlənməsi. - Türküstan xanlıqları arasında siyasi və hərbi münasibətlər. - Türküstan xanlıqlarının iqtisadi və ticarət əlaqələri. - Rusiya imperiyasının Türküstana doğru ekspansiyasının əsas səbəbləri. - Rusiya imperiyasının Qazax çöllərində möhkəmlənməsi. - Qazaxıstan ərazilərinin Rusiya imperiyasına tabe etdirilməsi. - Rusiya-Kokand münasibətləri və Kokand xanlığının işğalı. - Rusiya-Xivə münasibətləri və Xivə xanlığının işğalı. - Buxara Əmirliyinin Rusiya imperiyasından asılı vəziyyətə düşməsi. - Türkmənistan ərazilərinin Rusiya imperiyasına birləşdirilməsi. - Rusiya imperiyasının Türküstanda inzibati-idarə sisteminin yaradılması. - Çarizmin Türküstanda müstəmləkə siyasəti və torpaq məsələsi. - Rusiya işğalına qarşı Türküstanda milli-müqavimət hərəkatları.	1, s. 0; 2, s. 511-520; 7, s. 375-383; 18; 19; 21;

		- Çar Rusiyasının Türkünstanı işğalının siyasi, iqtisadi və sosial nəticələri.	
15		Mövzu № 15. Türk dünyasında fikir hərəkatları - XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində Türk dünyasında ictimai-siyasi və milli fikir mühitinin formalaşması. - Türkçülük, islamçılıq və qərbçilik cərəyanları. - İsmayıl bəy Qaspiralı və “Dildə, fikirdə, işdə birlik” ideyası. - Cədidçilik hərəkatı və onun əsas prinsipləri. - Əli bəy Hüseynzadə və “Türklər kimdir və kimlərdən ibarətdir” - Ziya Göyöl və “Türkçülüyn əsasları” - Yusif Akçura və “Üç tərz-i siyasət” - Əhməd bəy Ağaoğlu və “Türk Aləmi” - Türk dünyasında milli mətbuatın və maarifçilik hərəkatının inkişafı - Müstəqilliyin bərpası dövründə türk dünyasında milli kimlik, türk birliyi və inteqrasiya ideyaları	
Final İmtahanı			

ESSE VƏ TƏQDİMAT MÖVZULARI: qaydalar

1. Təqdimatlar müəllimin müəyyən etdiyi gündə və qrup şəklində keçirilir və vaxt dəyişdirilə bilməz!
2. İki tələbə eyni bir mövzunu hazırlayıb təqdim edə bilməz!
3. Mövzuların qarşısında göstərilən tarix həmçinin həmin təqdimat üçün son tarixdir!
4. Müvafiq tarixdən sonra gətirilən təqdimatlar qəbul olunmur!